

Однією з важливих змін стало також подолання так званої «східнослов'янської відокремленості». Сьогодні Україна соціокультурно дистанціювалася від росії і білорусі, стала ближчою до центральноєвропейських слов'янських націй.

Якщо до війни Україну часто характеризували як «суспільство без довіри», то нині ситуація суттєво змінилася. Соціологічні дослідження фіксують високий рівень довіри до Збройних Сил України, Президента, СБУ, волонтерського руху і церкви. Хоча ми все ще відстаємо за цим показником від розвинених демократій, вже не можна говорити про цілковиту кризу довіри.

Чи відбулися б усі ці трансформації без війни? Найімовірніше, що так – але надзвичайно повільно, впродовж життя кількох поколінь. Війна радикально прискорила соціальні зміни.

Джерела та література

1. Суспільство, трансформоване війною : аналіт. доп. / [Потапенко В., Павленко І., Тищенко Ю., Іжак О., Каплан Ю., Валюшко І., Макаров Г., Даниляк О., Михайлова О., Валецький О., Лісогор Л., Маляревський Є., Бараннік В., Двігун А.]. – Київ : НІСД, 2025. – 79 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.02>
2. Динаміка довіри Президенту В. Зеленському в 2019-2025 роках та ставлення до проведення виборів. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1510&page=1>
3. Ставлення до викладання російської мови в українськомовних школах. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1513&page=1>
4. Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, ставлення до виборів під час війни, віра в перемогу. URL: <https://sau.in.ua/research/oczinka-sytuacziyi-v-krayini-dovira-do-soczialnyh-instytutiv-politykiv-posadovcziv-ta-gromadskyh-diyachiv-stavlennya-do-vyboriv-pid-chas-vijny-vira-v-peremogu/>

Секція 5. ВПЛИВ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ ТА ТЕХНОГЕННИХ КАТАСТРОФ НА БЕЗПЕКУ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, ЛОКАЛЬНІ ТА ГЛОБАЛЬНІ ЕКОСИСТЕМИ

UDC: 327.5

Fedak S., PhD (Philol.), Assoc. Prof.; Dzydzhora L., Senior Lecturer
Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

WAR AND CLIMATE CHANGE: HOW MILITARY CONFLICTS CONTRIBUTE TO THE DETERIORATION OF GLOBAL ENVIRONMENTAL PROBLEMS IN UKRAINE

Abstract: Military conflicts, like the ongoing war in Ukraine, have a significant and often devastating impact on the environment, exacerbating global climate change and other environmental problems. The problems how military conflicts contribute to environmental deterioration are considered in this paper. Such problems as destruction of ecosystems, air pollution, damage to infrastructure, displacement of people, long-term environmental damage are analyzed in this paper. It is determined that the war in Ukraine, like other military conflicts, worsens global environmental problems, contributing to climate change and long-lasting ecological damage. The impacts are both immediate and long-term, highlighting the importance of considering environmental protection in conflict resolution and military strategies.

Keywords: climate change, environment, environmental impact, ecological damage, destruction of ecosystems, global environmental security.

Федак С., канд. філол. н., доц.; Джиджора Л., ст. викладач
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВІЙНА ТА ЗМІНИ КЛІМАТУ: ЯК ВІЙСЬКОВІ КОНФЛІКТИ СПРИЯЮТЬ ПОГІРШЕННЮ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ

Анотація: Військові конфлікти, як і війна, що триває в Україні, мають значний і часто руйнівний вплив на довкілля, загострюючи глобальні зміни клімату та інші екологічні проблеми. У роботі розглядаються проблеми того, як військові конфлікти сприяють погіршенню навколишнього середовища. У цій статті аналізуються такі проблеми, як руйнування екосистем, забруднення повітря, пошкодження інфраструктури, переміщення людей, довгострокова шкода навколишньому середовищу. Визначено, що війна в Україні, як і інші військові конфлікти, погіршує глобальні екологічні проблеми, сприяючи зміні клімату та довготривалій екологічній шкоді. Наслідки є як негайними, так і довгостроковими, що підкреслює важливість врахування захисту навколишнього середовища під час вирішення конфліктів і військових стратегій.

Ключові слова: зміна клімату, навколишнє середовище, вплив на навколишнє середовище, екологічна шкода, руйнування екосистем, глобальна екологічна безпека.

War has numerous devastating consequences not only for the social and economic structures of the state but also for ecological safety. Ukraine, which has already experienced several technological disasters and natural crises, is facing new environmental challenges due to the military conflict in the east of the country and the annexation of Crimea. Military actions in Ukraine are contributing to the deterioration of existing global environmental problems, such as climate change, environmental pollution, ecosystem destruction and threats to environmental safety [1].

Climate change is one of the greatest threats to the planet. It affects not only temperature and climate conditions but also agricultural production, human health, and ecosystems. On a global scale, armed conflicts play a significant role in worsening the situation. In Ukraine, the war ongoing since 2014 is not only a humanitarian and political crisis, but also the factor that exacerbates existing environmental problems, complicates adaptation to climate change, and creates new environmental risks.

One of the main mechanisms by which military conflicts contribute to the deterioration of climate conditions is the increase in greenhouse gas emissions. War requires large amounts of fuel for military vehicles and equipment, resulting in significant of carbon dioxide (CO₂) emissions. Missile attacks, artillery shelling, burning a large amount of fuel, and infrastructure destruction cause additional air pollution, directly affecting global warming.

Throughout the conflict, Ukraine has experienced significant infrastructure destruction. The result of this destruction is significant greenhouse gas emissions. In 2022, Russian invasion of Ukraine was followed by large-scale destruction, which caused further CO₂ emissions into the atmosphere.

Military actions have severe impact on natural ecosystems as well. Explosions, artillery shelling, mining, and other forms of warfare result in soil, water, and air pollution and as well as the destruction of natural habitats for flora and fauna. Areas such as Donbas, Luhansk, and parts of Crimea have been particularly affected. This not only changes local ecosystems but also has long-term consequences for biodiversity, which is lost due to habitat destruction.

The problem of water pollution is particularly important. Military shelling can cause leaks of petroleum products, chemicals, and toxic compounds into rivers and lakes, threatening water ecosystems and the environment.

The military operations also greatly affects agriculture, which is an important sector of the Ukrainian economy. The destruction of agricultural lands, soil pollution, and destruction of the infrastructure for food storage and transportation result in the significant reduction in food production. This increases the country's dependency on imports and worsens food security. Also, the shelling of land, forests, energy infrastructure, water, and ecosystems has caused immediate and long-term damage to the whole country. Many of these issues, such as air and water pollution and the leakage of toxic substances, could be considered cross-border environmental damages, which will not be limited to the Ukrainian territories but will impact the whole European area or even further [2].

This process is also exacerbated by climate change, since temperature changes and altered precipitation patterns make agricultural conditions more challenging. The war complicates adaptation to these climate changes, making agriculture less resilient to natural and technological disasters.

The system of energy infrastructure, which is critical to the society functioning, also becomes a victim of military operations. Explosions, rocket attacks and artillery shelling cause serious damage to energy facilities, which in turn results in the losses of energy supply for both population and industry.

The recovery of energy infrastructure after the war requires significant resources and time, which increasing the burden on the country's economy and complicating adaptation to new climate conditions.

The war in Ukraine has both local and global consequences. Ukraine is an important supplier of agricultural products to the global market and plays a key role in European energy security. The destruction of agricultural lands and infrastructure not only worsens food security in Ukraine but also creates global economic and environmental challenges that contribute to the worsening of climate change [3].

Furthermore, military actions in Ukraine could increase political instability in Europe, complicating international cooperation in the fight against climate change which requires global solidarity and coordinated efforts.

The conflict has forced millions of people to flee their homes, leading to refugee crises [4]. This mass movement puts strain on resources and can lead to deforestation, overuse of land, and increased waste production.

The war in Ukraine has serious environmental consequences that exacerbate global climate change. Greenhouse gas emissions, water pollution, destruction of ecosystems and agricultural lands, and damage to energy infrastructure - all these factors worsen the state of the environment at both local and global levels.

It is necessary to conduct a comprehensive assessment of the impact of military actions on the environment and climate, as well as to develop strategies for the reconstruction of the affected regions after the end of the conflict. It is also important to strengthen international cooperation in order to reduce the environmental consequences of war and climate change at the global level.

References

1. Caldecott R.M. *Armed Conflicts and Environmental Degradation: The Environmental Costs of War*. Journal of Environmental Management, 2008, 88(2), p.489.
2. "Briefing on the environmental damage caused by the Russian invasion of Ukraine" (Ministry of Energy and Environment Protection of Ukraine, April 2022)
3. "The Environmental Impact of the Conflict in Ukraine: A Preliminary Review", October 2022.
4. IUCN (International Union for Conservation of Nature, "Environmental Impacts of Armed Conflict in Eastern Ukraine." *IUCN Publications*, March 2022.

УДК: 911.53(477.84):338.483.1

Гавришок Б., канд. геогр. н., доц.; Гавришок О., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

БЕЛІГЕРАТИВНІ ЛАНДШАФТИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Анотація. У дослідженні окреслено досвід вивчення белігеративних ландшафтів на території України. Вивчено деякі аспекти природного розвитку покинутих оборонних споруд у Тернопільській області. Наведено приклади використання ландшафтів, створених для ведення воєнних дій, у туристично-екскурсійній роботі, зокрема, зі здобувачами освіти. Частково описано белігеративні ландшафти у Кременці, Бучачі та Окопах.